

بیج مقابل

در نخش بالادستی نفت و گاز

تألیف:

دکتر محمد رضا صابر

مستشار دیوان عالی کشور

حزب
داد

سرشناسه	: صابر، محمدرضا، ۱۳۳۸-
عنوان و نام پدیدآور	: بیع متقابل در بخش بالادستی نفت و گاز/ تالیف محمدرضا صابر
مشخصات نشر	: تهران: دادگستر، ۱۳۸۹
مشخصات ظاهری	: ۲۷۶ ص.
شابک	: ۶۷۰۰۰ ریال: ۲-۵۰-۲۶۲۶-۹۶۴-۹۷۸
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
موضوع	: نفت -- ایران -- صنعت و تجارت -- قراردادها
موضوع	: گاز -- ایران -- صنعت و تجارت -- قراردادها
موضوع	: سرمایه‌گذاری خارجی -- ایران
رده‌بندی کنگره	: ۱۳۸۹ ۲ص ۹۲ الف / HD ۹۷۵۶
رده‌بندی دیویی	: ۲۳۸/۳۷۲۸۲-۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۰۸-۷۶۱

بیع متقابل در بخش بالادستی نفت و گاز

تألیف: دکتر محمدرضا صابر

مستشار دیوان عالی کشور

ناشر: مؤسسه انتشارات دادگستر

چاپ اول: تابستان ۱۳۸۹

شماره: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۶۷۰۰ تومان

شابک: ۲-۵۰-۲۶۲۶-۹۶۴-۹۷۸

دفتر مرکزی انتشارات: تهران، میدان حضرت ولی عصر (عج)، بلوار کشاورز،

ابتدای خیابان فلسطین جنوبی، کوی شهید ذاکری، پلاک ۱۶، تلفن ۸۸۹۰۴۴۶۵

فهرست مطالب

۱۳ سرآغاز
۱۹ اصطلاحات

فصل اول

پیشینه تاریخی قراردادهای بیع متقابل و ماهیت آن

۲۷ مقدمه
۲۸ ۱-۱) پیشینه تاریخی قراردادهای بیع متقابل
۲۸ ۱-۱-۱) پیشینه تاریخی در ایران
۲۸ الف) پیشینه تاریخی تحقیقات
۳۲ ب) پیشینه تاریخی قراردادها
۴۱ ۲-۱-۱) پیشینه تاریخی در برخی کشورها
۴۱ الف) پیشینه تاریخی تحقیقات
۴۳ ب) پیشینه تاریخی قراردادها
۴۶ ۲-۱) ماهیت حقوقی بیع متقابل و تأسیسات حقوقی مشابه
۵۳ ۱-۲-۱) اقسام تجارت متقابل (<i>Counter Trade</i>)
۵۵ ۱-۱-۲-۱) معاملات تهاتری (<i>Barter Contracts</i>)
۵۷ الف) قرارداد تهاتری واقعی (ساده)
۵۷ ب) تهاتر بهادار
۵۸ ۲-۱-۲-۱) خرید متقابل (<i>Counter Purchase Contracts</i>)
۶۴ ۳-۱-۲-۱) معاملات افسست (<i>Set-Off</i>)

- ۶۷ (Back Contracts- Buy) معاملات بای - یک
- ۷۰ (Switch Trading) معاملات انتقالی
- ۷۱ (Evidence Accounts) حسابهای مخصوص
- ۷۳ (۲-۲-۱) مقایسه بیع متقابل با برخی تأسیسات حقوقی داخلی
- ۷۳ (۱-۲-۲-۱) بیع
- ۷۵ (۲-۲-۲-۱) معاوضه
- ۷۸ (۳-۲-۲-۱) جعاله
- ۸۲ (۴-۲-۲-۱) معاملات کالی به کالی
- ۸۴ (۵-۲-۲-۱) اجاره به شرط تملیک
- ۸۶ (۶-۲-۲-۱) قراردادهای مشمول ماده ۱۰ قانون مدنی
- ۹۰ (۳-۲-۱) مقایسه بیع متقابل با برخی تأسیسات حقوقی خارجی
- ۹۰ (۱-۳-۲-۱) قرارداد مشارکت در تولید (Production Sharing Agreements)
- ۹۷ (۲-۳-۲-۱) قرارداد مشارکت در سرمایه‌گذاری (Joint Venture Contracts)
- ۱۰۰ (۳-۳-۲-۱) قراردادهای امتیازی (Concessionary Contracts)
- ۱۰۶ (۴-۳-۲-۱) قراردادهای خدماتی (Service Contracts)
- Build, Operate, BOT) واگذاری، بهره برداری، ساخت، (۵-۳-۲-۱
- ۱۱۱ (Transfer)
- ۱۱۵ (۶-۳-۲-۱) بیع بین‌المللی (International Contracts of Sale)
- ۱۱۸ (۴-۲-۱) بیع متقابل از دیدگاه فقه
- ۱۱۸ (۱-۴-۲-۱) عدم طرح قراردادهای بیع متقابل و شبه آن در فقه
- ۱۱۹ (۲-۴-۲-۱) تراضی طرفین، توجیه‌کننده قراردادهای بیع متقابل
- ۱۲۲ (۳-۴-۲-۱) بحث جواز استفاده از سود وجوه سرمایه‌گذاری شده
- ۱۲۶ (۵-۲-۱) ماهیت خاص بیع متقابل به عنوان نهادی نوین
- ۱۲۷ (۱-۵-۲-۱) بیع متقابل نامی گمراه‌کننده

۲-۲-۲ (بیع متقابل و اژه‌ای برای قراردادهای متقابل و توافقی‌های جانبی). ۱۲۹

فصل دوم

اهداف و جایگاه قراردادهای بیع متقابل در قوانین و مقررات

۱۳۱ مقدمه
۱۳۱ ۱-۲) اهداف قراردادهای بیع متقابل
۱۳۱ ۱-۱-۲) تأمین سرمایه برای حفظ منافع کشور
۱۳۲ ۱-۱-۱-۲) انواع سرمایه‌گذاری خارجی
۱۳۸ ۲-۱-۱-۲) عوامل مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری خارجی
۱۵۲ ۳-۱-۱-۲) طرف‌های سرمایه‌گذاری خارجی
۱۵۶ ۲-۱-۲) تشویق و حمایت از سرمایه‌گذار خارجی برای آوردن سرمایه
۱۵۶ ۱-۲-۱-۲) با استفاده از مفاد قرارداد
۱۵۷ الف) تعادل و موازنه اقتصادی
۱۵۸ ب) اثر عدم تعادل و موازنه اقتصادی
۱۵۹ ۲-۲-۱-۲) با استفاده از روش‌های عملی مؤثر
۱۶۱ ۳-۱-۲) تأمین مصالح عامه کشور و توسعه اقتصادی
۱۶۱ ۱-۳-۱-۲) اصل حاکمیت ملی
۱۶۲ ۲-۳-۱-۲) اصل مالکیت دولت بر منابع و مخازن
۱۶۴ ۳-۳-۱-۲) اصل تولید صیانتی
۱۶۶ ۴-۳-۱-۲) اصل توسعه اقتصادی و اعتبار کشور
۱۶۸ ۲-۲) جایگاه قراردادهای بیع متقابل در قوانین و مقررات
۱۶۸ ۱-۲-۲) از دیدگاه قانون اساسی
۱۸۲ ۲-۲-۲) از دیدگاه قوانین عادی و مقررات
۱۸۲ ۱-۲-۲-۲) از دیدگاه قوانین نفت

- الف) قانون نفت ۱۳۳۶ ۱۸۲
- ب) قانون نفت ۱۳۵۳ ۱۸۶
- پ) قانون نفت ۱۳۶۶ ۱۸۹
- ۲-۲-۲) از دیدگاه سایر قوانین و مقررات ۱۹۰
- الف) مصوبات مجلس شورای اسلامی در برنامه‌های پنج ساله توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور ۱۹۰
- ب) قوانین بودجه سالانه ۱۹۴
- پ) قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی ۱۹۶

فصل سوم

تعهدات قراردادی و قانونی قراردادهای بیع متقابل و آثار آن

- مقدمه ۱۹۹
- ۱-۳) حقوق و تعهدات قراردادی پیمانکار و کارفرما ۱۹۹
- ۱-۱-۳) حقوق و تعهدات پیمانکار ۲۰۰
- ۱-۱-۱-۳) حقوق پیمانکار ۲۰۰
- الف) دریافت حق‌الزحمه ۲۰۰
- ب) جبران هزینه‌ها ۲۰۱
- پ) سود سرمایه‌گذاری ۲۰۳
- ت) پاداش مناسب ۲۰۵
- ث) برخورداری از امنیت ۲۰۷
- ۱-۱-۲) تعهدات پیمانکار ۲۰۸
- الف) رعایت قوانین کشور کارفرما ۲۰۹
- ب) رعایت استانداردهای بین‌المللی ۲۰۹
- پ) استفاده از نیروهای داخلی ۲۱۱

۲۱۳	ت) آموزش و انتقال تکنولوژی و تضمین کارآیی
۲۱۸	ث) تأمین مالی پروژه
۲۱۹	ج) تعهدات مالیاتی و الزام‌های کاری (قانونی)
۲۱۹	بند اول) تعهدات مالیاتی
۲۲۱	بند دوم) الزامات کاری
۲۲۲	چ) تأسیس دفتر نمایندگی در کشور کارفرما
۲۲۳	بند اول) حفظ گزارش‌های حسابداری
۲۲۴	بند دوم) ارائه گزارش به کارفرما
۲۲۵	بند سوم) تکمیل اظهارنامه مالیاتی و پرداخت مالیات
۲۲۶	ح) بیمه مسؤولیت
۲۲۷	۳-۱-۲) حقوق و تعهدات کارفرما
۲۲۷	۳-۱-۲-۱) حقوق کارفرما
۲۲۸	الف) حقوق مالی
۲۲۸	بند اول) حق فسخ قرارداد
۲۳۴	بند دوم) حق الزام
۲۳۵	بند سوم) حق مطالبه جبران خسارت
۲۳۶	ب) حقوق غیر مالی
۲۳۸	۳-۲-۱-۲) تعهدات کارفرما
۲۳۸	الف) تعهدات مالی
۲۳۸	بند اول) پرداخت هزینه‌ها به پیمانکار
۲۳۹	بند دوم) تعهدات صادراتی
۲۴۱	ب) تعهدات غیرمالی
۲۴۲	۳-۱-۳) تعهدات مشترک طرفین
۲۴۴	۳-۲) اهم شرایط عمومی قرارداد

۲۴۴	۱-۲-۳) ضمانت اجرا.....
۲۴۶	۲-۲-۳) طریقه حل و فصل اختلافات.....
۲۴۷	۳-۲-۳) قانون حاکم بر قرارداد و دادگاه صالح.....
۲۵۱	۴-۲-۳) سرّی بودن قرارداد.....
۲۵۲	۵-۲-۳) زبان قرارداد.....
۲۵۳	۳-۳) آثار و تبعات قراردادهای بیع متقابل.....
۲۵۴	۱-۳-۳) آثار اقتصادی.....
۲۵۷	۲-۳-۳) آثار اجتماعی و فرهنگی.....
۲۵۸	۳-۳-۳) آثار سیاسی.....

فصل چهارم

تجزیه، تحلیل و ارزیابی قراردادهای بیع متقابل

۲۵۹	مقدمه.....
۲۵۹	۱-۴) دیدگاه‌های مخالفان و موافقان قراردادهای بیع متقابل.....
۲۶۱	۱-۱-۴) دیدگاه مخالفان قراردادهای بیع متقابل.....
۲۶۱	۲-۱-۴) دیدگاه موافقان قراردادهای بیع متقابل.....
۲۷۰	۲-۴) تنگناها و محدودیت‌های قراردادهای بیع متقابل.....
۲۷۰	۱-۲-۴) تنگناها و محدودیت‌های قانونی.....
۲۷۳	۲-۲-۴) تنگناها و محدودیت‌های اجرایی.....
۲۷۴	۳-۴) ارزیابی محاسن و معایب قراردادهای بیع متقابل.....
۲۷۶	۱-۳-۴) محاسن قراردادهای بیع متقابل.....
۲۸۶	۲-۳-۴) معایب قراردادهای بیع متقابل و راهکارهای برون رفت از آن.....
۲۸۷	۱-۲-۳-۴) معایب قراردادهای بیع متقابل.....
۳۰۲	۲-۲-۳-۴) راهکارهای برون رفت از معایب.....

۳۰۴	الف) رعایت اصول حقوقی و منافع کشور
۳۰۷	ب) رعایت اصول فنی، اقتصادی و منافع کشور
	پ) تعامل حقوقدانان، متخصصین و اقتصاددانان در انعقاد و اجرای قراردادهای برای برون رفت از محدودیت‌ها و تنگناها
۳۱۲	

فصل پنجم

مسائل عمده و ثمرات عملی بیع متقابل

۳۱۵	مقدمه
۳۱۵	۱-۵) مسائل مهم مطروحه در بیع متقابل
۳۱۶	۱-۱-۵) مسئله اول: ماهیت بیع متقابل و مبانی نظری
۳۱۸	۲-۱-۵) مسئله دوم: معیارهای ارزیابی
۳۱۹	۳-۱-۵) مسئله سوم: حدود و ثغور تعهدات در بیع متقابل و آثار آن
۳۲۰	۴-۱-۵) مسئله چهارم: فزونی در محاسن یا معایب؟
۳۲۱	۵-۱-۵) مسئله پنجم: ضرورت‌ها و محدودیت‌های سرمایه‌گذاری
۳۲۳	۶-۱-۵) مسئله ششم: چالش‌های حقوقی و اقتصادی سرمایه‌گذاری
۳۲۴	۲-۵) ثمرات قابل طرح در بیع متقابل
۳۲۴	۱-۲-۵) اصلاح قراردادهای کنونی بیع متقابل یا جایگزینی آنها با سایر قراردادها
۳۲۸	۱-۱-۲-۵) امکان اصلاح قراردادهای بیع متقابل
۳۳۳	۲-۱-۲-۵) امکان جایگزینی سایر قراردادها
۳۴۲	۲-۲-۵) ارائه راهکار و مکانیزم مناسب برای کشور
۳۴۳	۱-۲-۲-۵) مطلوبیت استفاده از شیوه اصلاحی قراردادهای بیع متقابل
۳۴۶	۲-۲-۲-۵) استفاده از سایر قراردادها
۳۵۰	۳-۵) پیشنهادت و ارائه طریق به نهادها و مراجع کشوری
۳۵۰	۱-۳-۵) پیشنهاد به مراجع قانونگذاری

- ۳۵۱ ۲-۳-۵) ارائه طریق به قوه قضائیه
- ۳۵۲ ۳-۳-۵) رهنمود به قوه مجریه
- ۳۵۴ ۴-۳-۵) توصیه به مراکز دانشگاهی و پژوهشی
- منابع و مأخذ
- ۳۵۷ الف) کتاب‌های فارسی
- ۳۶۴ ب) کتاب‌های عربی
- ۳۶۵ پ) مقالات و مجلات
- ۳۶۸ ت) پایان‌نامه‌ها
- ۳۶۹ ث) سایت‌های اینترنتی
- ۳۷۱ ج) روزنامه‌ها
- ۳۷۲ چ) مجموعه قوانین و آئین‌نامه‌ها
- ۳۷۴ ح) انگلیسی
- ۳۷۵ خ) فرانسوی

سر آغاز

قرارداد بیع متقابل مرسوم‌ترین قراردادی است که در حیطه نفت و گاز و ذخایر مرتبط با آن‌ها به کار برده می‌شود و تا منابع نفت و گاز و نیاز به سرمایه وجود داشته باشد بحث از آن کهنه نخواهد شد. آنچه در مورد منابع می‌توان گفت این است که تا پایان سال ۱۳۸۹ بیش از ۶۳٪ از ذخایر شناخته شده نفت جهان در کشورهای خاورمیانه قرار داشته و ایران پس از عربستان با ذخیره‌ای معادل ۱۳۷/۵ میلیارد بشکه، دومین کشور دارنده ذخایر و منابع نفتی در این منطقه حساس و استراتژیک می‌باشد. بیش از ۴۰٪ ذخایر گاز طبیعی دنیا در منطقه خاورمیانه قرار دارد که ایران پس از روسیه با داشتن ذخیره‌ای معادل ۲۷/۷۴ تریلیون مترمکعب گاز، دومین دارنده منابع گازی جهان است.^۱ کشور پهناور ایران اسلامی در موقعیتی بسیار حساس، ممتاز و استراتژیک در منطقه و بلکه جهان قرار گرفته است که به هر دو حوزه نفت و گاز خلیج فارس و دریای خزر دسترسی مستقیم دارد و در صورتی که منابع هیدروکربوری کشور به درستی هدایت و مدیریت شوند توسعه همه جانبه کشور را به همراه خواهد داشت؛ به ویژه در این برهه از زمان که سند چشم‌انداز بیست ساله کشور در افق ۱۴۰۴ هجری شمسی به تصویب رسیده و به موازات آن سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی برای رونق بخشیدن به سرمایه‌گذاری بخش خصوصی و کاهش تصدی‌گری دولت ابلاغ و به موقع اجراء گذاشته شده است. توسعه سرمایه‌گذاری‌ها در صنعت پایه و اول ایران - صنعت نفت^۲ -

(۱) ابراهیمی، دکتر سید نصرالله، «جایگاه ایران در تعامل منطقه‌ای و بین‌المللی در چشم‌انداز بیست ساله کشور»، مجله حکومت اسلامی ویژه اندیشه و فقه سیاسی اسلام، دبیرخانه مجلس خبرگان رهبری، سال دهم، شماره ۲۸، زمستان ۱۳۸۴، صص ۱۳۶ و ۱۳۷.

(۲) برای اطلاعات بیشتر راجع به اقتصاد تک محصولی ر.ک: کاتوزیان، محمدعلی، «اقتصاد سیاسی ایران»، چاپ پنجم، انتشارات مرکز، تهران ۱۳۷۴.

یکی از راهکارهای دستیابی به اهداف افق ایران ۱۴۰۴ و برنامه توسعه چهارم و سایر برنامه‌های اقتصادی کلان کشور است. در این راستا تأمین مالی پروژه‌های نفت و گاز، پتروشیمی و فرآورده‌های نفتی به عنوان یکی از اساسی‌ترین گلوگاه‌های توسعه سرمایه‌گذاری در صنعت نفت مطرح می‌شود. در واقع تأمین منابع مالی به عنوان موتور محرک توسعه اقتصادی برای همه پروژه‌های مهم به ویژه بخش نفت و گاز مطرح است به طوری که نفت برای ما قدرت اقتصادی، سیاسی، امنیتی محسوب می‌شود و این صنعت بنابر آنچه که پژوهشگران و دست‌اندرکاران برآورد کرده‌اند در بیست سال آینده به یکصد میلیارد دلار سرمایه‌گذاری نیاز دارد و تلاش برای جلب سرمایه‌گذاری‌های داخلی و خارجی امری بدیهی و ضروری است. بررسی موضوع مطروح در این کتاب از آن جهت واجد اهمیت است که بدانیم حدوداً یکصد سال از عمر تولید نفت در کشور ما سپری شده و در این مدت به یکی از تولیدکنندگان بزرگ این طلای سیاه مبدل شده‌ایم و مهمترین و اصلی‌ترین منبع درآمد ایران از راه صادرات و فروش نفت و گاز تحصیل می‌شود. بنابراین، مطالعه در مورد چگونگی شناسایی، اکتشاف، تولید و فروش در قالب قراردادهای مختلف لازم و ضروری می‌نماید؛ چرا که یک قالب قراردادی ممکن است منجر به تولید بیشتر و در نتیجه افزایش درآمدهای ارزی کشور و رونق اقتصادی و اجتماعی شود و در مقابل قالب‌های قراردادی دیگر همه ثروت‌های طبیعی را که تنها متعلق به نسل کنونی نمی‌باشد، به یغما برده و جامعه و کشور را سالهای سال از رونق اقتصادی و اجتماعی دور نگه دارد. این مطالعه زمانی اهمیت بیشتری پیدا می‌کند که همواره بحث قراردادهای نفتی، چالش روز و عرصه مخالفت‌ها و موافقت‌ها و دیدگاهها و نظرات مختلف اندیشمندان، متخصصان فن و حقوقدانان قرار گرفته باشد. با وجود این، متأسفانه، هیچ تحقیق و پژوهش جامع و کاملی صورت نگرفته و تنها گاهی برخی از حقوقدانان یا اقتصاددانان در این زمینه به اظهارنظر پرداخته‌اند و از آنجا که ایشان از چگونگی انعقاد و نیز شروط و مفاد این‌گونه قراردادها به دلیل محرمانه بودن آنها ناآگاه یا کم‌اطلاع هستند، غالباً اظهارنظرهای صورت گرفته، علمی و دقیق نیست.

ناگفته پیداست که بحث جذب و جلب سرمایه‌گذاری از زمانهای گذشته و قبل از انقلاب اسلامی مطمح نظر دست‌اندرکاران امور نفت و گاز اعم از تقنینی و اجرایی بوده و پس از انقلاب اسلامی نیز استمرار داشته و دارد که با تصویب قوانین بودجه و برنامه‌های پنج ساله توسعه و نیز قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی در سال ۱۳۸۱ سرمایه‌گذاری‌ها به روش بیع متقابل و فاینانس برای اجرای طرح‌های اکتشاف و توسعه و بهره‌برداری نفت و گاز مجاز شمرده شد. دلیل استفاده از این چهارچوب قراردادی را می‌توان در محدودیت‌های قانونی (خصوصاً در قانون اساسی) و تنگناهای موجود در زمینه سرمایه‌گذاری خارجی، کمبود نقدینگی، فقدان کارشناسان و متخصصان فن و بحرانهای اقتصادی و سیاسی دانست که به طور مفصل در این کتاب مورد بررسی قرار گرفته است.

استفاده از روش بیع متقابل در این دهک به عنوان روش بازپرداخت هزینه‌ها، سود سرمایه‌گذاری و حق‌الزحمه پیمانکار مورد اقبال مراجع قانون‌گذاری و مجریان قرار گرفت و پس از اجرا در چندین پروژه نفت و گاز اینک در بوته نقد و بررسی موافقان و مخالفان اعم از داخلی و خارجی قرار دارد.

جنگ و نزاع در مفید یا مضر بودن بیع متقابل و حتی اختلاف در مفاهیم و معانی اصطلاحات آن و به ویژه حقوق طرفین قرارداد اصلی، که گاه دهها قرارداد فرعی آن را همگامی می‌کند، در اوج خود قرار دارد. محققى سخت کوش می‌طلبد تا ضمن تشریح و تبیین مفاهیم مختلف و حفظ حقوق اطراف قرارداد، منافع و مضار اینگونه قراردادها را یافته و مصلحانه به داوری بنشیند و راهی اقتصادی و منفعت‌زا برگزیند که مخالف سیاست‌های حقوقی نباشد و سیاستمداران را قانع کند که به متخصصان فن و اقتصاددانان اعتماد کنند. گاهی نیز مقررات حقوقی را به نحوی تعدیل کند که تحمل آن بر سه گروه فوق آسان نماید.

همان‌گونه که در مباحث آتی مورد بررسی قرار خواهد گرفت، قرارداد بیع متقابل در برگزیده دو قرارداد اصلی و نیز قراردادهای متعدد فرعی می‌باشد، بنابراین شروط و

مواد قراردادی را باید مورد بررسی قرار داد تا ماهیت و آثار حقوقی این قرارداد به روشنی معلوم گردد. نکته بسیار مهم در مورد ارزیابی نهایی و پایانی، اصلاح قراردادهای کنونی بیع متقابل یا جایگزین نمودن قراردادهای دیگر به جای آن، این است که بررسی شود آیا قالب‌های قراردادی، به خودی خود، خوب یا بد هستند یا اینکه شروط و مواد قراردادی که با توافق طرفین با رعایت منافع یکدیگر، تنظیم می‌گردد بیانگر مفید یا غیر مفید بودن یک قرارداد می‌باشد. لازم به ذکر است که غالباً قراردادها بر اساس اجبار یکی از طرفین یا قرارداد الحاقی صورت نمی‌گیرد؛ بلکه بر مبنای تراضی طرفین استوار است.

فلسفه نظری این کتاب نیز بر اساس نظریه دوم و معادله و موازنه اقتصادی بنا شده است؛ هر چند در برخی موارد از باب ضرورت و برای حفظ منافع کشور و به هدر نرفتن سرمایه‌های ملی از فلسفه وجودی قراردادهای نوع اول (الحاقی) نیز غفلت نشده است. با عنایت به این مطلب، در این کتاب به ناچار شروط رایج در قراردادهای کنونی بیع متقابل مورد نقد و بررسی و ارزیابی قرار گرفته و انطباق یا عدم انطباق آن با قانون اساسی و قوانین موضوعه کشور در حد امکان مورد نقادی و تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

در این اثر، کوشش بر آن بوده که با دست یابی به منابع دست اول خارجی و داخلی، فقهی و حقوقی و بررسی قراردادهای بیع متقابل (خصوصاً قراردادهای ایران) و مطالعه و تجزیه و تحلیل دقیق و ارزیابی محاسن و معایب آنها و نیز بررسی از قراردادهای گذشته در این زمینه و جایگاه قانونی آنها و تحلیل ایده‌ها و نظرات مخالفان و موافقان به مجریان امور و حقوقدانان و در برخی از موارد، اقتصاددانان را در زمینه انعقاد قرارداد مفید و مناسب که همگام با مصالح و منافع ملی ماست، آگاهی‌های کافی را داده تا آنها نیز دانش خود را در جهت منافع کشور به کار گیرند.

در این راستا، نگارنده، موضوع یاد شده را در پنج فصل آتی تشریح کرده و لازم دید تا با توجه به موقعیت سیاسی - اقتصادی کشور اسلامی ایران، نیاز به انعقاد قراردادهای با ثمره برد - برد طرفین و ضرورت جلب و جذب سرمایه‌گذاری‌های خارجی، بررسی شود که قراردادهای بیع متقابل چیست و ماهیت و مبانی نظری آن کدام است؟ آیا نهادی

مشابه در حقوق ایران و فقه امامیه وجود دارد یا خیر؟ جنبه‌ها و مؤلفه‌های حقوقی و معیارهای ارزیابی قراردادهای بیع متقابل کدام است؟ بیع متقابل چه تعهدات و حقوقی برای طرفین به وجود می‌آورد و چه آثاری بر کشور و صنعت نفت دارد؟ نهایتاً چه مکانیزم و راهکاری را می‌توان برای تأمین منافع ملی ارائه کرد؟

امید است این اثر ناچیز مفید افتد و خدمتی به پیشبرد اهداف علمی - اقتصادی و استقلال کشور به حساب آید. یادآوری نقصان‌ها و اشتباهات و ارائه رهنمود سازنده از سوی اشخاص نقاد، موجب سپاس و قدردانی است.

در تهیه و تدوین کتاب حاضر، نویسنده از همکاری و همراهی خالصانه اساتید بزرگوار و دانشجویان عزیز بر خوردار بوده که بر خود واجب می‌داند از همه آنها کمال تشکر و سپاس را بنماید.